

MIKÄ ON HAH?

Tietopaketti poliisille huolta aiheuttavasta henkilöstä sekä siihen liittyvästä kohdennetusta väkivallasta

Juuso Vehmas

12/2019

Tiivistelmä

Tekijä(t)	Tutkinto
Juuso Vehmas	Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi	Julkisuusaste
Mikä on HAH?	Julkinen
Ohjaaja	Opinnäytetyön muoto
Pekka Björk & Päivi Salminen	Toiminnallinen opinnäytetyö
Tiivistelmä <p>Tämä opinnäytetyö käsittelee huolta aiheuttavaa henkilöä ja siihen liittyvää kohdennettua väkivaltaa. Huolta aiheuttavaan henkilöön liittyvän väkivallan ennalta ehkäisyyn ja hallitsemiseen on kehitetty poliisissa työmuoto, jonka avulla voidaan arvioida kohdennetun väkivallan uhkaa. Huolta aiheuttava henkilö ja siihen liittyvän kohdennetun väkivallan tulisi olla paremmin yksittäisten poliisien tiedossa, mikä tehostaisi tulevien rikosten ennalta ehkäisyä.</p> <p>Kyseessä on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tuotoksena on syntynyt tietopaketti poliisille huolta aiheuttavasta henkilöstä ja siihen liittyvästä kohdennetusta väkivallasta. Produkti on liitteenä opinnäytetyön lopussa. Opinnäytetyössä käsitellään poliisin ennalta estävää toimintaa ja sen työmuotoja sekä avataan tarkasti, mikä on huolta aiheuttava henkilö. Lisäksi työssä käsitellään huolta aiheuttavan henkilön arviointiin liittyvää haastattelua, lyhyesti aiheeseen liittyvää lainsäädäntöä sekä kohdennettua väkivaltaa. Työssä avataan esimerkkejä käyttäen, mitä ovat käyttäytymisen varomerkit ja kerrotaan, miten niitä voidaan hyödyntää osana uhka-arviota.</p> <p>Produktin tavoitteena on antaa informaatiota poliisille huolta aiheuttavasta henkilöstä sekä siihen liittyvästä aihepiiristä, mikä auttaa ymmärtämään mistä huolta aiheuttavasta henkilössä on kyse. Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen, jonka seurauksena sen käytettävyys huolta aiheuttavan henkilön tunnistamisessa ja uhan arvioinnissa ei palvele poliisin toimintaa prosessin kannalta. Poliisin toimintaa palvelisi paremmin salattu produkti, joka sisältäisi taktisia asioita, uhan arvioimiseen täsmällisempiä työkaluja ja avaisi tarkemmin huolta aiheuttavaan henkilön synnyttämää prosessia poliisissa.</p>	
Sivumäärä 32 + 17	Tarkastuskuukausi ja -vuosi 12/2019
Avainsanat ennaltaehkäisy, rikostorjunta, uhat, toiminnallinen opinnäytetyö	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTAT JA TAVOITTEET.....	3
2.1 Aiheen valitseminen	3
2.2 Opinnäytetyön tarkoitus	3
3 TIETOPERUSTA	5
3.1 Poliisin ennalta estävä toiminta	5
3.2 Ennalta estävän toiminnan työmuotoja	5
3.3 Ilmoitusvelvollisuus viranomaisille	7
3.4 Keskusrikospoliisin UHKAT-toiminto	8
3.5 Huolta aiheuttava henkilö.....	9
3.6 Huolta aiheuttavan henkilön haastattelu.....	10
4 KOHDENNETTU VÄKIVALTA.....	13
4.1 Mitä on kohdennettu väkivalta?	13
4.2 Käyttäytymisen varomerkit osana uhka-arviota.....	14
4.3 Anders Breivikin toiminta ennen 22.7.2011 suoritettuja iskuja.....	16
4.3.1 Breivikin polkua väkivaltaan	16
4.3.2 Fiksoituminen	18
4.3.3 Samaistuminen.....	19
4.3.4 Uudenlaisen aggressiivisen käyttäytymisen ilmeneminen	19
4.3.5 Energiaryöppy.....	19
4.3.6 Vuotaminen.....	19
4.3.7 Viimeinen keino.....	20
4.3.8 Suora uhkaus.....	20
5 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ	21
5.1 Produktin tavoite	21
5.2 Toiminnallinen opinnäytetyö.....	21
6 PRODUKTIN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS	23
6.1 SWOT-analyysi	23
6.2 Produktin kuvaus	24
7 POHDINTA	28
7.1 Työn arviointia	28
7.2 Jatkotutkimus.....	29
LÄHTEET	30
LIITTEET.....	32

1 JOHDANTO

Rikosten ennalta estäminen on yksi poliisin tärkeimpiä tehtäviä, jota voidaan edistää jokapäiväisellä toiminnalla niin poliisin kenttätöissä kuin rikostutkinnassa. Kaikkeen poliisin toimintaan sisältyy ennalta estävä näkökulma. Kenttätoiminnassa suoritettu ennalta estävä toiminta on yleensä varsin näkyvää, mutta sitä tapahtuu myös piilossa kansalaisten katseilta. Poliisin ennalta estävän työn strategiassa 2019-2023 on esitelty ennalta estävän toiminnan työmuodot, joiden tavoitteena on varmistaa toiminnan tehokkuus, laatu ja vaikuttavuus. Yksi näistä työmuodoista on huolta aiheuttaviin henkilöihin liittyvän väkivallan ennalta estäminen ja hallitseminen. (Sisäministeriö 2019, 15,17)

Huolta aiheuttavalla henkilöllä tarkoitetaan yksilöä, jonka käytös tai elämäntilanne aiheuttaa erityistä huolta. Henkilön käytös vaatii lisäselvityksiä ja usein siihen tarvitaankin myös muita viranomaisia poliisin lisäksi. Näiden toimenpiteiden tarkoituksena on estää henkilöä tekemästä rikoksia, estää tilanteen paheneminen sekä auttaa hänet oikean avun piiriin. (Sisäministeriö 2019, 17.)

Huolta aiheuttava henkilö on poliisissa vielä varsin vieras käsite, mutta oleellinen asia rikosten ennalta estämisessä. Poliisin rikostutkinnan painopiste onkin enenevässä määrin siirtymässä rikosten selvittämisestä niiden ennalta estämiseen ja torjuntaan. Rikostutkinnassa ei voi olla tavoitteena ainoastaan se, että kuinka paljon esitutkintapöytäkirjoja voidaan lähettää syyttäjälle vaan rikosten ennalta ehkäiseminen, oikean hoidon pariin ohjaaminen sekä uhkien torjuminen. (Turunen 2019.)

Mitä tällä huolta aiheuttavalla henkilöllä sitten tarkoitetaan ja miten se liittyy kohdennettuun väkivaltaan? Opinnäytetyössä käsitellään huolta aiheuttavaan henkilöön liittyvää aihepiiriä ja sen ohella syntynyt produkti on tietopakettien muodossa olevaa yleistä informaatiota aiheesta. Tietopaketti auttaa poliisia hahmottamaan sen, mistä huolta aiheuttavassa henkilössä on ylipäänsä kyse. Tämä tietopaketti on opinnäytetyön lopussa liitteenä. Produkti ei noudata Keskusrikospoliisin mallia tai käytäntöjä. Tietopakettiin koottu tieto on lähtöisin julkisista lähteistä.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTAT JA TAVOITTEET

2.1 Aiheen valitseminen

Aloin miettiä opinnäytetyöni aihetta keväällä 2019 ollessani työharjoittelussa Porin poliisi-
asemalla. Halusin alusta alkaen tehdä opinnäytetyöni ajankohtaisesta, itseäni kiinnostavas-
ta sekä tarpeellisesta aiheesta. Opinnäytetyön muoto tulisi olemaan toiminnallinen opin-
näytetyö, jonka tuotoksena syntyisi ohje tai ohjeistus.

Aikani mietittyä päädyin kysymään sopivia aiheita laitoksen henkilökunnalta. Kysyin, että
olisiko heillä ehdottaa jonkinlaista aihetta opinnäytetyöhön, mistä he kokisivat olevan hyö-
tyä poliisityössä. Muutamien ehdotuksien jälkeen eteeni tulikin mielenkiintoinen aihe.

Tutkija ehdotti, että tekisin käytännönläheisen ohjeistuksen tapauksiin, missä olisi kyseessä
huolta aiheuttava henkilö. Hän oli itse päättänyt tutkimaan tapausta, missä mieshenkilön
käytös oli herättänyt huolta. Aluksi hänellä ei ollut tietoa, että mistä tahosta voisi saada
apua asian kanssa tai miten lähteä viemään juttua eteenpäin. Lopulta hän oli löytänyt asi-
aan avun Keskusrikospoliisin Uhat-toiminnosta, joka järjesti tapaukseen vapaaehtoisuu-
teen perustuvan haastattelun. Näin asiaa oli saatu lopulta eteenpäin.

Kyseisen tutkijan mielestä olisi tarpeellista tehdä ohjeistus vastaaviin tapauksiin, josta kä-
visi ilmi ainakin perusjutut ja se, mistä apua voisi hakea. En ollut aiemmin edes kuullut
huolta aiheuttavasta henkilöstä, saati Uhat-toiminnosta. Kysytyäni aiheesta parilta muul-
takin tutkijalta sekä kenttämieheltä totesin, että aihe olisi ajankohtainen, mutta etenkin tar-
peellinen. Osalla ei ole edes tiedossa mikä on huolta aiheuttava henkilö, saati se mitä siihen
liittyy. Päätinkin valita aiheen ja lähteä hahmottelemaan opinnäytetyötä tarkemmin.

2.2 Opinnäytetyön tarkoitus

Mielestäni huolta aiheuttava henkilö käsitteenä ei ole poliisissa tarpeeksi hyvin tiedossa.
Poliisilla olisi hyvä olla se paremmin tiedossa, koska poliisi toimii huolta aiheuttavien
henkilöiden parissa muiden viranomaisten ohella. Huolta aiheuttavan henkilön toimintaan
liittyy kohdennettu väkivalta sekä Keskusrikospoliisin Uhat-toiminto, joka toimii paikal-
lispoliisin tukena tapauksissa ja kehittää nykyisiä uhka-arvio menetelmiä. Päätinkin käsi-
tellä myös näitä aiheita opinnäytetyön teoriaosuudessa, koska ne muodostavat kokonai-

suutta huolta aiheuttavan henkilön ympärille. Kohdennetun väkivallan osana käsittelen käyttäytymisen varomerkkejä, koska ne ovat oleellinen asia uhka-arviossa. Työssä esittelen myös poliisin ennalta estävän toiminnan työmuodot ja ennalta estävän toiminnan tarkoituksia.

Työn tavoitteena on koota yhteen niitä asioita, jotka ovat keskeisiä asioita huolta aiheuttava henkilö -käsitteen ympärillä. Kokonaisuus tiivistyy tuotteeseen, joka toimii tietopakettina. Huolta aiheuttavasta henkilöstä käytettiin aiemmin nimitystä ”riskihenkilö”, mikä saattaa olla monille tutumpi ilmaisu kuin nykyinen. Opinnäytetyössäni käytän riskihenkilön sijaan nimitystä huolta aiheuttava henkilö. Tunnetaan myös lyhenteellä (HAH).

3 TIETOPERUSTA

3.1 Poliisin ennalta estävä toiminta

Poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa ja huolehtii tehtäviinsä kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä. Ennalta estävä työ on laissa säädetty poliisin tehtävä. Ennalta estävän työn tarkoituksena on ylläpitää yhteiskunnan ja ihmisten turvallisuutta yllä. Mitä aikaisemmin poliisi onnistuu vaikuttamaan mahdollisiin tuleviin rikoksen tekijöihin tai rikokseen sen parempi, koska se säästää yhteiskunnan varoja. Ennalta estäminen on taloudellisesti kannattavampaa kuin rikoksista syntyneet yhteiskunnalliset tai yksityiset vauriot, saati syyllisten edesvastuuseen asettaminen. (PL 1:1 §)

Poliisien ennalta estävä työ on monimuotoista. Ennalta estävänä toimena voidaan pitää, sitä kun partio lähestyy nuorisoa kaupungilla, osallistuu erinäisiin tapahtumiin tai partio vilkkaalla kävelykadulla. Kaikki ennalta estävä työ ei kuitenkaan ole kansalaisten näkyvillä, vaan työtä tehdään myös muualla kuin kansalaisten valvovien silmien alaisuudessa. Ennalta estävä työ omaa myös haasteita ja asenteita, mikä vähättelee työn merkitystä, koska se ei näy varsinaisesti tilastoissa. (Sisäministeriö 2019, 5.)

3.2 Ennalta estävän toiminnan työmuotoja

Nykyinen toimintaympäristö, missä poliisi nyt työskentelee, on lisännyt vaatimuksia ja haasteita poliisille. Haasteina on muun muassa sosiaalisen koheesion eli yhteiskunnan sisäisen eheyden heikentyminen, mikä lisää kielteistä kehitystä Suomessa. Ihmisten syrjäytyminen on monipuolistunut ja turvattomuus sekä rikoksen tekijäksi ryhtyminen on kasvanut tietyissä väestöryhmissä. Vaikka poliisin toimintaympäristö ja haasteet poliisille ovat muuttuneet, on luottamus poliisia kohtaan säilynyt hyvänä Suomessa. Hyvä luottamus Suomen poliisiin toimii ennalta estävänä toimena, koska epäluottamus poliisia kohtaan luo pohjaa piilorikollisuudelle ja turvattomuuden tunteelle. Poliisin tulee huolehtia siitä, että Suomeen ei jatkossakaan synny lähiöitä, missä poliisia ei näkyisi. (Sisäministeriö 2019, 5-7, 19)

Poliisin ennalta estävän työn strategiassa on määritelty poliisin käytössä olevat ennalta estävän toiminnan työmuodot. Työmuotojen tavoitteina on varmistaa toiminnan tehokkuus, laatu ja vaikuttavuus ja ne muodostavat edellytyksiä toimintatapojen kehittymiselle sekä tulosten arvioinnille toimintaympäristön muutokset huomioon ottaen.

Näkyvimpänä työmuotona toimii lähipoliisitoiminta. Lähipoliisitoiminta on poliisin perustehtävien hoitamista, missä korostuu kansanläheisyys, laadukas työskentely sekä tehokkuus. Lähipoliisitoiminnan tavoitteena on saada poliisi lähemmäs kansalaisia ja sitä kautta lisätä turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta Suomessa. Tavoitteina on myös vähentää ja ehkäistä rikollista toimintaa sekä säilyttää poliisikuva myönteisenä. Poliisi pyritään pitämään lähellä kansalaisia ja ansaittu luottamus poliisia kohtaan jatkossakin korkealla. Toimintoa ei toteuta erikseen nimetyt poliisimiehet, mikä ennen oli varsin yleistä, vaan nykyisin lähipoliisitoiminta on ennalta estävän poliisitoiminnan toiminta-ajatus. (Poliisi.fi, Lähipoliisitoiminta, luettu 14.11.2019.)

Toiminnolla tavoitellaan, että poliisi olisi paremmin osa paikallista yhteisöä, poliisi tunnetuksiin ja olisi luotettava. Näin poliisi onnistuu paremmin pitämään vuorovaikutusta yllä paikallisiin yhteisöihin mikä edistää turvallisuuden tunnetta. (Sisäministeriö 2019, 15.)

Yhtenä työmuotona ennalta estävässä työssä on moniammatilliset työmuodot, joihin kuuluu Ankkuri-toiminta sekä Marak. Moniammatillisen toiminnan tavoitteena on tuoda yhteen eri viranomaiset, kuten poliisi ja sosiaalitoimi, mutta myös mahdollisuuksien mukaan tavoitteena on voida hyödyntää erilaisten järjestöjen osaaminen ja nuorten tuntemus. (Sisäministeriö 2019, 15-16).

Ankkuri-mallin tavoitteena on puuttua nuorten rikoksentekijöiden toimintaan ennen kuin rikoskierre alkaa. Mallilla ehkäistään myös lähisuhde- ja perheväkivaltatapauksia puuttamalla niihin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja pyritään ohjaamaan osapuolet oikeanlaisen avun piiriin. (Rikoksantorjunta.fi, Ankkuri. Luettu 21.9.2019.)

Ankkuri-malli on oiva esimerkki jo varsin pitkäaikaisesta moniviranomaistyöstä, jolla on saatu hyviä tuloksia nuorten parissa. Ankkuri-toiminnan tehtäviin kuuluu myös syrjäytymisen ja väkivaltaisen radikalisoitumisen ennalta ehkäiseminen. (Sisäministeriö 2019, 16.)

Marak (Multi-Agency Risk Assessment Conference) on moniammatillinen riskiarviointityökalu, jota hyödynnetään parisuhdeväkivallan uusiutumisen riskin arvioinnissa. Toiminnon tavoitteena on katkaista jatkuva väkivallan uhka laatimalla vakavissa tapauksissa moniviranomaistyönä turvasuunnitelma uhrille. (Rikoksentorjunta.fi, Marak. Luettu 2.10.2019.)

Marak-prosessi alkaa siitä, kun lähisuhdeväkivalta tulee ilmi viranomaisille. Ilmi tulemisen jälkeen uhri käy ammattilaisen tai viranomaisen kanssa keskustelun tilanteesta. Viranomaisen täyttää keskustelun pohjalta riskiarviointilomakkeen, jonka perusteella päätetään, onko uhrilla korkea riski joutua vakavan väkivallan uhriksi, jos tilanne jatkuu entisellään. Mikäli riskiarviointilomakkeesta käy ilmi, että uhrilla on korkea riski joutua vakavan väkivallan uhriksi, tulee tapaus ohjata moniammatillisen Marak-työryhmän käsiteltäväksi. Tämä työryhmä laatii yhdessä uhrille turvasuunnitelman. Turvasuunnitelma voi kattaa toimenpiteinä esimerkiksi uhrille ja tämän lapsille paikan turvakodista, keskusteluapua, neuvontaa lähestymiskieltoon ja rikosilmoituksen tekemiseen sekä apua taloudellisiin asioihin. (THL, Marak – Moniammatillinen riskiarviointi 2019.)

Poliisin yhtenä ennalta estävänä työmuotona on paikallinen ongelmanratkaisu (POR). Tätä työmuotoa poliisi toteuttaa yhdessä muiden eri toimijoiden kanssa. Näitä toimijoita voi olla eri viranomaiset, järjestöt tai yhteisöt. Paikallista ongelmanratkaisua voidaan käyttää varsin pienelle alueelle, jossa on ilmennyt joitakin ongelmia esimerkiksi kauppakeskuksessa. Ongelman ilmenemisen jälkeen kootaan toimijoista koostuva ryhmä tai yhteistyökumppanit, joilla on parhaat mahdollisuudet vaikuttaa ongelman ratkomiseen. Paikallisessa ongelmanratkaisussa korostuu sen pitkäjänteisyys, toimijoiden tunteminen sekä luottamus. Paikallisesta ongelmanratkaisusta on hyötyä poliisille, koska sen avulla se pystyy vaikuttamaan paremmin ongelmiin, joissa se yksin toimiessaan voisi tehdä varsin vähän. Näin yhteistyökumppaneiden ohella ongelmanratkaisuun saada apua laajemmin. Lisäksi poliisi saa laajemmin tietoa paikallisesta tilanteesta. (Sisäministeriö 2019, 16-17.)

3.3 Ilmoitusvelvollisuus viranomaisille

Suomessa kansalaisilla ei ole yleistä ilmoitusvelvollisuutta poliisille rikoksesta, mutta Rikoslain 15:10§ mukaan jokaisella on velvollisuus ilmoittaa Suomen viranomaisille törkeän rikoksen valmistelusta. Rikoslain 15:10§ kuvailee pykälän seuraavasti;

”Joka tietää joukkotuhonnan, joukkotuhonnan valmistelun, rikoksen ihmisyyttä vastaan, törkeän rikoksen ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksen,

hyökkäysrikoksen valmistelun, sotarikoksen, törkeän sotarikoksen, kidutuksen, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisen, biologisen aseiden kiellon rikkomisen, jalkaväkimiinakiellon rikkomisen, Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisen, maanpetoksen, törkeän maanpetoksen, vakoilun, törkeän vakoilun, valtiopetoksen, törkeän valtiopetoksen, raiskauksen, törkeän raiskauksen, lapsen törkeän seksuaalisen hyväksikäytön, törkeän lapsenraiskauksen, murhan, tapon, surman, törkeän pahoinpitelyn, ryöstön, törkeän ryöstön, ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän tuhotyön, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähderikoksen, kaappauksen, 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen, törkeän ympäristön turmelemisen tai törkeän huumausainerikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, antaa siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai sen rangaistava yritys tapahtuu, törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.”

Edellä mainittujen rikoksien ilmoittamatta jättäminen viranomaisille tai sille, ketä vaara uhkaa on rangaistava teko. Rangaistavaa ei kuitenkaan ole, jos ilmoittajan olisi pitänyt ilmiantaa hänen lähisukulaisensa tai lähiomainen. (RL 15:10 §)

Laki törkeän rikoksen valmistelusta menee ohi muun muassa lääkärin ja pappien noudattamien salassapitosäännösten. Kuitenkin papeilla on jo tehdystä rikoksesta ehdoton vaitiolovelvollisuus, mutta taas lääkärit ovat velvollisia todistamaan oikeudessa. Kansalaisella pitäisi olla mahdollisimman matala kynnyksellä voida ilmoittaa Suomen viranomaiselle, jos hän epäilee tietävänsä jotain törkeästä rikoksesta tai sen valmistelusta. (Yli-Räsänen 2017.)

Huhtikuussa 2015 tuli voimaan useita viranomaisten ja muiden toimijoiden salassapitovelvollisuuksiin liittyviä lainsäädäntömuutoksia. Kyseiset lakimuutokset mahdollistavat näille viranomaisille ja muille toimijoille oikeuden ilmoittaa oma-aloitteisesti poliisille henkeen ja terveyteen kohdistuvan uhan arviointia sekä uhkaan liittyvän teon estämistä varten välttämättömät tiedot salassapitovelvollisuuden estämättä. Ilmoitusoikeus on voimassa, kun tehtäviä hoitava on saanut tehtävässään tietoja olosuhteista, joiden perusteella on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi. (HE 333/2014.)

3.4 Keskusrikospoliisin UHKAT-toiminto

Keskusrikospoliisiin on sijoitettu kohdennetun väkivallan ennalta estävä toiminto, joka vastaa valtakunnallisesti uhkien käsittelyn ja torjunnan asiantuntijapalveluiden tuottamisesta, toiminnan ja seulontatyökalun kehittämisestä, kansainvälisestä yhteistyöstä sekä ylläpi-

tää vakaviin uhkatilanteisiin liittyvää tilannekuvaa. Toiminto tunnetaan nimellä Uhkat-toiminto. (Poliisihallitus 2017, 3.)

Uhkat-toiminnon tarkoituksena on myös edistää viranomaisten taitoa tunnistaa erilaisia vakavia uhkatilanteita. Toiminto pyrkii tunnistamaan huolta aiheuttavia henkilöitä ja näin ollen toimia ennalta estävästi ennen kuin mahdollinen rikos toteutuu. Tavoitteena on löytää mahdolliset uhat mahdollisimman aikaisin ennen kuin uhkataso pääsee kasvamaan suuremmaksi. Toiminto osallistuu vuosittain noin 400 tapauksen käsittelyyn. (Poliisihallitus 2018.)

3.5 Huolta aiheuttava henkilö

Poliisin ennalta estävän työn strategia määrittelee huolta aiheuttavan henkilön seuraavallisesti; ”Huolta aiheuttavalla henkilöllä tarkoitetaan yksilöä, jonka käyttäytymisen tai elämäntilanteen suhteen on herännyt erityinen huoli, joka vaatii lisäselvityksiä. Huolta aiheuttavan henkilön auttamiseksi ja tilanteen hallintaan ottamiseksi tarvitaan usein eri viranomaisten tekemiä, rikoksia ennalta estäviä toimenpiteitä paikallisella tasolla - - näihin henkilöihin liittyvän väkivallan ennalta estämiseksi ja hallitsemiseksi on poliisissa kehitetty työmuoto, jossa kohdennetun väkivallan uhkaa arvioidaan”. Henkilön auttamiseksi ja tilanteen hallintaan ottamiseksi tarvitaan eri viranomaisten yhdessä tekemiä ratkaisuja. Henkilön seuranta ja riskienhallintatoimenpiteitä jatketaan niin kauan, kunnes uhka on poistunut tai riski matala. Tällöin henkilön käytös ei enää aiheuta erityistä huolta viranomaisissa. (Sisäministeriö 2019, 17.)

Kansallisen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelmassa todetaan, että ”Turvallisuuden kannalta riskin muodostavat henkilöt, joihin

liittyy korkea väkivaltapotentialiaali, mutta johon ei voida kohdistaa rikoslain keinoja eikä heitä voida määrätä myöskään tahdonvastaiseen hoitoon” (Sisäministeriö 2016, 27).

Huolta aiheuttava henkilö ei tarkoita aina sitä, että kyseinen henkilö olisi jotenkin luokiteltu uhaksi terroristisessa merkityksessä. Henkilön tausta voi olla mikä tahansa ja HAH-nimikkeen on tarkoitus olla mahdollisimman neutraali. Näin sen voi ymmärtää myös tavallinen kansalainen, joka huolestuu jostakin henkilöstä tämän käytöksen tai elämäntilanteen vuoksi. Huolta aiheuttavasta henkilöstä voi ilmoittaa kuka tahansa joko nettivinkkinä, suoraan paikalliselle poliisille tai kenelle tahansa viranomaiselle. Tärkeintä on, että tieto huolta aiheuttavasta henkilöstä tulee viranomaisten tietoon. (Ziemann 2019.)

Kun huolta aiheuttava henkilö tulee viranomaisten tietoon jollakin tavalla, voidaan aloittaa tiedonhankinta ja arviointi uhan todellisuudesta. Uhan ilmenemisen jälkeen uhkarvioinnissa voidaan hyödyntää erilaisia riskiarviointimenetelmiä. Alustava uhkarviointityökalu pohjautuu tutkimuksellisesti strukturoiduille ja valideille muuttujille, jotka perustuvat väkivaltaisen käyttäytymisen riskin arviointiin ja käyttäytymisen varomerkkeihin. Alustavan uhkarvioinnin avulla pystytään määrittämään tutkinnallisia linjoja sekä resursseja. (Hynninen & Stenberg 2013.)

Huolta aiheuttavien henkilöiden taustalta löytyy usein persoonallisuushäiriöitä tai muita erilaisia mielenterveyden sairauksia. Henkilön radikalisoituminen ei välttämättä tarkoita sitä, että hän olisi toteuttamassa tai suunnittelemassa terroristisessa tarkoituksessa toteutettua iskua. Uhan arvioinnissa voidaan kuitenkin jo puuttua radikalisoitumisen ja ääriajattelun kehittymiseen vakavampaan suuntaan ennalta estävillä toimenpiteillä. (Turunen 2019.)

3.6 Huolta aiheuttavan henkilön haastattelu

Kohdennetun väkivallan uhkarviossa voidaan käyttää vapaaehtoisuuteen perustuvaa haastattelua. Aiheesta on tehnyt opinnäytetyön Janne Alakärppä Poliisiammattikorkeakoulussa vuonna 2018. Alakärppä on hyödyntänyt aiheen käsittelyssä kansainvälistä kohdennettuun väkivaltaan liittyvää tieteellistä tutkimusta, motivoivan haastattelun elementtejä sekä FBI:n kehittämiä muutosmallin menetelmiä vuorovaikutuksessa. Alakärppän Opinnäytetyö ei käsittele Suomen poliisin käyttämiä menetelmiä uhkarviossa. Omassa opinnäytetyössä en käsittele hyvän haastattelun elementtejä vaan keskityn siihen, mitä huolta aiheuttavan henkilön haastattelulla tarkoitetaan ja mihin sillä pyritään.

Osallisina haastattelussa on poliisi ja huolta aiheuttava henkilö. Kyseisen haastattelun tavoitteena on saada selvyttä huolta aiheuttavan henkilön taustoista, ajatusmaailmasta, arvoista, ongelmista ja siitä mikä on ajanut hänen nykyiseen tilanteeseensa. Tarkoituksena on saada käsitys nimenomaan haastateltavasta, mikä auttaa poliisia arvioimaan kohdennetun väkivallan riskiä. Haastattelu ei ole kuitenkaan esitutkinnallinen toimenpide. (Alakärppä 2018, 3; Viitattu lähteeseen Koskelaisen haastattelu 29.3.2018.)

Meloy ja Hoffmannin kokoama kohdennetun väkivallan käsikirja sisältää Bram Van Der Meerin ja Margaret Diekhuisin kirjoittaman artikkelin ”Collecting and Assessing Information for Threat Assessment” joka käsittelee uhka-arviohaastattelua. Artikkelin mukaan haastattelun tavoitteena on uhka-arvion luomisen kannalta olennaisimman tiedon kerääminen. Haastattelusta saadun tiedon perusteella voidaan lähteä tunnistamaan mahdollisia riskitekijöitä ja siten ennalta estämään mahdollisesti tulevia kohdennetun väkivallan tekoja. Se eroaakin paljon tavallisesta poliisin suorittamasta esitutkinnasta, jossa tavoitteena on rikoksen selvittäminen. (Van Der Meer & Diekhuis 2014, 60.)

Mitä enemmän haastattelijana oleva poliisi saa tietoonsa haastateltavasta, sitä enemmän saadaan teoriaa uhka-arvion muodostamiseen, jolla voidaan indikoida uhkaa. Mitään asiaa ei pitäisi tulkita yksinään vaan nähdä ilmi tuleva seikka osana kokonaisuutta. Haastattelun tulisi myös pyrkiä saamaan haastateltavassa muutosta ajatusmaailmassa ja toimia näin ennalta estävänä toimena. (Turunen 2019.)

Helsingin poliisin rikostutkinnan päällikkö Jonna Turunen nostaa hyvänä esimerkkinä sosiaalisen eristäytymisen yksittäisenä muuttujana kirjoittamassaan artikkelissa ”Väkivallan ennalta torjunta perustuu uhka-arviointiin”.

”Esimerkiksi sosiaalinen eristäytyminen yksittäisenä muuttujana ei välttämättä ole merkityksellinen, sillä eristäytyminen voi johtua monesta seikasta. Eristäytyminen voidaan kuitenkin nähdä riskitekijänä muille kuin väkivaltaan liittyville ongelmille kuten mielenterveyden häiriöille, syrjäytymiselle ja työttömyydelle. Kun eristäytymiseen liittyy vahva vääryyden kokemus, voivat nämä yhdessä aikaansaada enemmän huolta henkilöstä. Jos tähän liittyy konkreettinen väkivaltaisen teon suunnitteluun tai valmistautumiseen liittyvä seikka, esimerkiksi tekovälineen hankkimisen yritys, uhka on jo selvästi vakavampi ja edellyttää nopeaa puuttumista.”

Van Der Meerin ja Diekhuisin artikkelin mukaan uhka-arviohaastattelulla on neljä tavoitetta. Ensimmäinen ja oleellisin asia haastattelun kannalta on kerätä luotettavaa tietoa riskitekijöistä. Sekä riskiä lisäävien ja sitä suojaavien tekijöiden löytyminen voi auttaa paranta-

maan analyysia tai sitten olla vaihtoehtoisesti ristiriidassa aikaisemmin tunnistettujen riskitekijöiden kanssa. Toiseksi haastattelu voi olla käyttökelpoinen menetelmä saada arviota tukevaa tietoa tai todisteita muilta henkilöiltä. Uhka-arvio -haastattelua voidaan hyödyntää siis myös haastattelemalla muita kuin itse huolta aiheuttavaa henkilöä esimerkiksi uhreja, teon kohdetta tai todistajia. (Van Der Meer & Diekhuis 2014, 60-61.)

Kolmas tavoite haastattelussa on, että se voi menetelmänä tarjota jotain sellaista tietoa, mitä muuten olisi vaikea saada sekä ymmärtämään haastateltavaa henkilöä. Viimeisimpänä tavoitteena on, että haastattelu antaa mahdollisuuden informoida haastateltavaa mahdollisen teon seuraamuksista. Haastattelussa kerätään myös hyödyllistä tietoa haastateltavan auttamisen ja jatkohoitoa varten. (Van Der Meer & Diekhuis 2014, 61.)

4 KOHDENNETTU VÄKIVALTA

4.1 Mitä on kohdennettu väkivalta?

Kohdennettu väkivalta (Targeted Violence) on maailmanlaajuisesti tunnettu ja tutkittu ilmiö, joka tunnetaan jo varsin hyvin. Kohdennettu väkivalta jaotellaan eri luokkiin: oppilaitos- ja kouluampumiset, nuorten ja aikuisten tekemät massamurhat, työpaikkaväkivalta, koti- ja parisuhdeväkivalta, vainoaminen sekä poliitikkoihin ja julkisuuden henkilöihin kohdistuva väkivalta. Myös terroristisessa tarkoituksessa tehdyt väkivallanteot ovat yksi alaluokka kohdennetussa väkivallassa muiden ohella. (Koskelainen 2019a.)

Kohdennettu väkivalta määritetään tarkoitukselliseksi teoksi, jonka tekijä on tiedossa tai vielä tuntematon. Määritelmään kuuluu, että tekijä on valinnut ennakkoon tietyn kohteen väkivaltaiselle teolle. Tyypillisiä kohdennetun väkivallan kohteita voi olla henkilöt tai useat henkilöt, mutta kohde voi olla myös fyysinen, esimerkiksi rakennus tai edustaa jotain tiettyä instituutiota. Kohdennettu väkivalta on pääsääntöisesti tahallista, tarkoituksellista, suunniteltua eikä siihen kuulu erityisemmin tunnekihtymistä. (Poliisihallitus 2017, 2.)

Kohdennetun väkivallan teot eivät tapahdu esimerkiksi tunnekihtyneenä (impulsiivisena), kun henkilö päättää riitelyn päätteeksi humalapäissään puukottaa toista osapuolta vaan se on suunniteltua ja tarkoin harkittu teko.

Kohdennetun väkivallan teon tekijälle on tyypillistä, että hänen elämässään on ollut tai on edelleen jotain mikä aiheuttaa hänelle rasittavia stressitekijöitä. Rasittavia stressitekijöitä voi olla esimerkiksi sosiaalinen torjuminen, syrjäytyminen, kiusaaminen tai vaikka elämäntilanteen muuttuminen. Mielen terveyden ongelmat ovat yleisimpiä kohdennetun väkivallan tekijöillä kuin muilla, mutta se ei varsinaisesti johda väkivaltaiseen tekoon. Mielen terveyden ongelmat voivat kuitenkin ohjailla henkilön motiivia. Tämä voi myös johtaa siihen, että tekijä oikeuttaa itselleen kyseisen teon. (Hynninen & Stenberg, 2013.)

Kohdennetun väkivallan uhan arvioinnissa voidaan noudattaa kolmea peruseriaatetta.

1. Kohdennettu väkivalta on seurausta ymmärrettävästä ja usein myös havaitusta prosessista henkilön ajattelussa sekä hänen käytöksessään.

2. Potentiaalisen hyökkääjän väkivaltaisuus liittyy vuorovaikutukseen henkilön historiassa tapahtuneiden stressaavien tapahtumien, nykyisen ja henkilön valitseman iskun kohteen välillä.
3. Tunnistamalla tiettyjä käyttäytymisen varomerkkejä henkilöstä voidaan mahdollinen teko estää. (Borum ym. 1999, 329; Alakärppä 2018, 20.)

4.2 Käyttäytymisen varomerkit osana uhka-arviota

Käyttäytymisen varomerkit (Warning Behaviours) tunnetaan yhtenä keinona ennakoida ihmisen väkivaltaista käytöstä. Se koostuu kahdeksasta eri muuttujasta, jotka ovat tyypillisiä kohdennetun väkivallan teossa. Näistä muuttujista käytetään tieteellisessä tutkimuksessa nimitystä WB-muuttujat. WB-muuttujia ei kuitenkaan välttämättä esiinny kaikissa kohdennetun väkivallan teoissa tai niitä onnistuta havaitsemaan. (Hynninen & Stenberg, 2013.)

Käyttäytymisen varomerkit esitellään kohdennetun väkivallan käsikirjassa ”International Handbook of Threat Assessment”, joka on monien asiantuntijoiden kirjoittama artikkelikoelma.

1. Polku väkivaltaan (Pathway Warning Behaviour) tarkoittaa kaikkea hyökkäyksen toteuttamiseen liittyvää käyttäytymistä, suunnittelua ja valmistautumista (Meloy ym. 2014, 39).

Polku väkivaltaan-varomerkki on johdettu ”Polku väkivaltaan-malleista”, joita on useita, mutta kaikki perustuvat samaan periaatteeseen väkivallan polusta. Mallista voidaan erottaa erilaisia vaiheita väkivallan polulla, joita ovat muun muassa kauden naisuus, ideointi, suunnittelu, valmistelu, tunkeutuminen kohteeseen ja isku. (Koskelainen 2019a).

2. Fiksoituminen (Fixation Warning Behaviour) tarkoittaa sellaista käyttäytymistä, missä ihmisen mielipiteet ovat voimakkaita, vihaisia ja ”päänäkökohta” kohde nähdään negatiivisempänä. Fiksoitumiseen kuuluu tyypillisesti myös sosiaalisen kanssakäymisen heikentyminen. (Meloy ym. 2014, 39.)

3. Samaistuminen (Identification Warning Behaviour) tarkoittaa, että henkilö voi samaistua tunnettuihin massamurhaajiin tai iskijöihin, kiinnostua sotilaiden sekä lainvalvojen aseista ja varustuksesta. Saattaa haluta luoda itsestään myös tietynlaisen soturin tai taistelijan, joka tunnetaan käsitteenä ”warrior mentality”. Näkee itsensä toimijana, joka edistää tiettyä asiaa tai uskomusta. (Meloy ym. 2014, 39-40.)
4. Uudenlaisen aggressiivisen käyttäytymisen ilmeneminen (Novel Aggression Warning Behaviour). Henkilöllä voi esiintyä väkivaltaista käyttäytymistä, mutta se ei liity suunniteltuun iskuun tai tekoon. Käytös voi viitata siihen, että henkilö testaa valmiuttaan toteuttaa väkivaltainen teko ”proof of kill”. (Meloy ym. 2014, 40.)
5. Energiaryöppy (Energy Burst Warning Behaviour). Energiaryöpyllä tarkoitetaan henkilön lisääntyntä kiinnostusta iskun tai teon kohdetta kohtaan. Tämänlainen aktivoituminen merkitä henkilön käyttäytymisen ja toiminnan muuttumista. Esiintyy yleensä viikkoja tai päiviä ennen varsinaista iskuja. (Meloy ym. 2014, 40.)

Alakärpän opinnäytetyössä Koskelaisen mukaan energiaryöppy voi näkyä esimerkiksi kiihtyneenä käytöksenä ennen tekoa, jolloin henkilö saattaa esimerkiksi katsella aiheeseen liittyviä elokuvia, lukea kirjallisuutta tai harjoitella tekoa (Alakärpää 2018, 24).

6. Vuotaminen (Leakage Warning Behaviour) tarkoittaa sitä, että tekijä ”vuotaa” eli kertoo suunnitelmastaan iskusta tai sen valmistelusta kolmannelle osapuolelle ennen tekoa (Meloy ym. 2014, 40).

Koskelaisen artikkelin mukaan suunnitelmasta kerrotaan yleensä joko ystävälle, tutulle tai omaisille. Aikomuksesta kerrotaan suoraan, ideana tai ajatuksena ja kertominen voi olla vihjailevaa tai peiteltyä. Henkilö voi vuotaa tietoa päiväkirjaansa, erilaisiin julkaisuihin tai sosiaaliseen mediaan. (Koskelainen 2019a).

7. Viimeinen keino (Last Resort Warning Behaviour) tarkoittaa henkilössä kasvanutta epätoivoa, kärsimystä tai ahdistusta, joka purkautuu joko sanallisesti tai tekona. Henkilö kokee ainoaksi vaihtoehdoksi väkivallan ja pitää teostaan aiheutuneita seurauksia oikeutettuina. (Meloy ym. 2014, 40.)

Henkilö kokee olevansa ansassa ja saattaa kertoa, että toimii tietyllä tavalla, jos hänen toivomansa tilanne ei tule toteutumaan (Jos nyt ei tapahdu tätä, teen näin) (Koskelainen 2019a).

8. Suora uhkaus (Direct Threat Warning Behaviour) tarkoittaa nimenomaan, että henkilö on esittänyt uhkauksensa suoraan kohteelle tai kertonut uhkauksen viranomaisille. Uhkaus voidaan esittää suullisesti tai kirjallisesti ja siitä voi ilmetä suoraan tai epäsuoraan mihin ja miten henkilö aikoo iskeä tai miten henkilö aikoo toteuttaa väkivaltaisen tekonsa. (Meloy ym. 2014, 40.)

WB-muuttajat painottuvat eri tavoin erilaisissa kohdennetun väkivallan teoissa. Ne kuvaavat tekijän ajatusmaailmaa, käyttäytymistä ja motiivia, mikä indikoi mahdollista tulevaa uhkaa. Prosessi uhan arvioimisessa on kuitenkin monipuolinen, missä otetaan huomioon myös monia muita seikkoja arviointia tehdessä, joten sitä ei perusteta pelkille WB-muuttujille. Käyttäytymisen varomerkit ovat kuitenkin oivallinen apuväline muodostamaan käsitystä mahdollisesta uhasta ja indikoimaan sitä. (Hynninen & Stenberg 2013.)

4.3 Anders Breivikin toiminta ennen 22.7.2011 suoritettuja iskuja

Tässä luvussa käsittelen ”Warning Behaviors and Their Configurations Across Various Domains of Targeted Violence” artikkelissa esiteltyä Anders Breivikin valmistautumista hänen suorittamiinsa iskuihin. Breivikin toiminnasta voidaan havaita käyttäytymisen varomerkkejä ennen iskua ja iskuja voidaan pitää kohdennetun väkivallan tekoina.

22. heinäkuuta 2011 Norjassa tapahtui yksi lähihistorian traagisimmista terrori-iskuista. Anders Behring Breivik räjäytti ensin itse rakentamansa autopommin Oslon keskustassa, jossa kuoli 8 ihmistä. Tämän jälkeen hän meni poliisivarusteissa pukeutuneena noin 35 kilometrin päässä Oslostä olevalle Utöyan saarella, jossa oli käynnissä Norjan työväenpuolueen nuorten leiri. Saarella Breivik murhasi 69 ihmistä ampumalla. (Meloy ym. 2014, 47.)

4.3.1 Breivikin polkua väkivaltaan

Breivik alkoi suunnitella iskua jo 2002, jolloin hän alkoi säästämään rahaa. Hänellä oli alun perin tarkoitus säästää rahaa 3 miljoonaa euroa, mutta onnistuikin säästämään tavoitteesta vain 500 000 euroa vuoteen 2005 mennessä. Breivik muutti asumaan äitinsä luokse,

jotta pystyisi paremmin säästämään rahojaan iskua varten vuonna 2006. Samaisena vuonna hän aloitti kirjoittamaan myös manifestiaan, jonka hän nimesi ”2083 – An European Declaration of Independence” eli eurooppalainen itsenäisyysjulistus. Breivik alkoi keräämään tietoa aseista, suojuksista sekä erilaisista kemikaaleista. Breivik myös liittyi pistoolikerhoon vuonna 2005 varmuuden vuoksi, jos hän joutuisikin ostamaan aseensa laillisesti. (Meloy ym. 2014, 47.)

Breivik perusti yrityksen ”Geofarm” hankkiakseen enemmän erilaisia kemikaaleja räjähdettä varten elokuussa 2009. Samassa kuussa hän avasi kaksi eri Facebook-tiliä lähentyäkseen nationalisteja sekä muita saman aatemaailman omaavia henkilöitä kuin hän. Breivik kävi lääkärintarkastuksessa, jonka jälkeen hän suoritti autokortin vuonna 2010. Samana vuonna heinäkuussa Breivik hautasi hankkimansa suojaliivin maan alle metsään piiloon viranomaisilta. Samana kesänä hän yritti hankkia aseensa Prahasta siinä kuitenkaan onnistumatta. Palattuaan Norjaan hän haki aseensa hallussapitolupaa kivääriin. Perusteluihin hän kertoi, että hänen olisi tarkoitus metsästää sillä peuroja. Breivikille myönnettiin tähän lupa lokakuussa 2010. (Meloy ym. 2014, 48.)

Breivik valmistautui iskuun käymällä yhteensä 15 pistooliharjoituksessa marraskuun 2010 ja tammikuun 2011 välisenä aikana. Hän oli liittynyt jo 2005 aiemmin mainittuun asekerhoon ja nyt harjoitusten jälkeen hänelle mahdollistui hankkia laillinen pistooli. Breivik hankki itselleen puoliautomaattisen Glock-merkkisen pistoolin. Samaan aikaan hän suoritti kivääriharjoitukset ja hankki itselleen Ruger Mini 14-kiväärin. Loppuvuodesta 2010 hän alkoi ostamaan erilaisia kemikaaleja, mikä aiheutti hänelle pelkoa paljastumisesta. Hän alkoi treenata itseään käyttämällä steroideja sekä kofeiinia. Hän halusi itsestään nopeamman ja vahvemman tullakseen ”yhden miehen armeijaksi”. Lisäksi Breivik pelasi videopeliä ”World of Warcraft” ja ”Call of Duty” harjoitellakseen erilaisia tilanteita varten mitä saarella voisi tulla häntä vastaan. (Meloy ym. 2014, 48-50.)

Breivik muutti Geofarm-yrityksensä toimialaa alkuvuodesta 2011. Toimialaksi tuli maatalous, joka mahdollisti sen, että Breivik sai oikeudet tilata suuriakin määriä erilaisia lannoitteita maatilalleen suoraan kansainvälisiltä yrityksiltä. Maatilalle, missä hän piti kirjoilla yritystään, Breivik muutti toukokuussa 2011. Samaan aikaan hän vuokrasi myös Fiat Doblo-pakettiauton. Huhtikuussa 2011 Breivik tilasi 300 kilogrammaa keinolannoitetta ja alkoi rakentamaan räjähdettä maatilallaan. Breivik kuvasi manifestissaan tarkasti pommin val-

mistusprosessia vaiheittain ja testasi sitä maatilalla. Pommin ainesosat olivat lähes samat kuin Timothy McVeighin rakentamassa. (Meloy ym. 2014, 48)

Entinen armeijan sotilas McVeigh räjäytti rakentamansa pommin liittovaltion virastossa Okholma Cityssa Yhdysvalloissa 19.huhtikuuta 1995. Iskussa kuoli 168 ihmistä. (FBI: Okholma City Bombing. Luettu 21.10.2019.)

Heinäkuussa 2011 Breivik kaivoi hautaamansa suojaliivin metsästä ja sekä tutustui reitteihin kohteisiinsa. 16.heinäkuuta hän vuokrasi toisen ajoneuvon Volkswagen Passatin. Molemista vuokraamistaan autoista hän poisti kaikki tarrat, etteivät ne paljastuisi vuokra-autoiksi. Breivik asetti rakentamansa pommin jälkimmäisenä vuokrattuun Passattiin. (Meloy ym. 2014, 48.)

Iskupäivänä Breivik ajoi ensin vuokraamansa Fiatin kaupunkiin, josta otti taksin äitinsä luokse, jossa oli viettänyt edellisen yönä. Äitinsä luokse palattuaan hän latsasi manifestinsa internettiin sekä ”mainosvideon” siitä Youtube-verkkopalvelulle. Breivik ajoi Passatin, mihin hän oli sijoittanut pommin Oslon hallintokortteliin. Hallintokorttelista hän käveli suojavarusteet yllänsä aiemmin viemänsä Fiatin luokse, jolla hän lähti pois kaupungista. Pommi-iskun jälkeen Breivik meni poliisiksi pukeutuneena Utöyan saarelle, missä oli käynnissä Norjan työväenpuolueen nuorten leiri ja aloitti ampumisen. (Meloy ym. 2014, 48-49.)

Breivikin toiminnasta voidaan erottaa hyvin erilaisia vaiheita väkivallan polulla. Breivikin toiminnasta ennen iskuja voidaan erottaa kaunaisuus maahanmuuttoa ja islamia kohtaan. Hän ideoi ja suunnitteli vuosia iskuja sekä valmisteli sen toteuttamista ostamalla kemikaa- leja pommiin sekä aseita. Lopulta hän tunkeutui kohteeseen ja suoritti kyseiset iskut.

4.3.2 Fiksoituminen

Breivikin pakkomielle vastustaa islamia ja Euroopan monikulttuurillisuuden kasvua kasvoi entisestään vuosien aikana ennen iskuja. Häntä ärsytti myös liberaalien poliitikkojen hallitsevuus Norjan hallituksessa. Breivikin äiti ja Breivikin ystävät havaitsivat tämän käyttäytyvän epävakaasti ja puhuvan politiikasta erityisen paljon kuukausia ennen iskuja. Breivik panosti paljon iskujen suunnitteluun ja käytti siihen rahaa noin 300 000 euroa. Hän luopui

pitkistä parisuhteista ja asui äitinsä luona, koska näin hän pystyi keskittymään parhaiten projektiinsa. (Meloy ym. 2014, 49.)

4.3.3 Samaistuminen

Breivik identifioitui niin sanottuun soturin mielentilaan ”warrior mentality” ja kuvautti itseään muun muassa sotilasuniformu päällään. Hän samastui Tempeliherrain ritareihin ja kutsui itseään muun muassa ”Komentaja Breivikiksi”. Hän myös ihaili Israelin puolustusvoimia ja kopioi omaan manifestiinsa otteita Unabomberin kirjoittamasta manifestista muuttamalla vain joitakin sanoja. (Meloy ym. 2014, 49.)

4.3.4 Uudenlaisen aggressiivisen käyttäytymisen ilmeneminen

Varsinaisesti uudenlaisen aggressiivisen käyttäytymisen ilmentymistä ei ollut havaittavissa Breivikillä. Breivik ei tietävästi tehnyt muita väkivaltaisia tekoja kuin 22.heinäkuuta tapahtuneet iskut. Aiempi, ei varsinainen suunniteltu isku olisi voinut viitata siihen, että Breivik olisi testannut omia kykyjään suorittaa isku. Artikkelin mukaan Breivikillä esiintyi kuitenkin ”virtual novel aggression” eli uudenlaista virtuaalista aggressiota. Tätä ei pidetä perinteisenä käyttäytymisen varomerkkinä, mutta voi olla oleellinen asia arvioidessa ihmisen käyttäytymistä. Tämä esiintyi Breivikillä videopelien muodossa. Breivik kertoi muun muassa ”harjoitelleensa” aseella tähtäämistä Call of Duty-pelissä. (Meloy ym.2014, 50.)

4.3.5 Energiaryöppy

Breivik vietti enemmän aikaa iskun suunnittelun ja valmistautumisen parissa kahtena viimeisenä vuotena. Hän vuokrasi maatilaa, jotta voisi keskittyä paremmin projektiinsa. Tämän vuoksi voidaan ymmärtää, että hänen kiinnostuksensa iskun toteutusta kohtaan kasvoi. Breivik alkoi sosiaalisesti eristäytymään keskittyäkseen paremmin projektiin, mutta piti yhteyttä muutamaan ihmiseen, että ei herättäisi liikaa huomiota. (Meloy ym. 2014, 50.)

4.3.6 Vuotaminen

Breivikin tapauksessa varsinainen ”vuotaminen” tapahtui kun hän latsi manifestinsa sekä 12 minuuttia pitkän manifestin ”mainosvideon” internettiin vain muutama tunti ennen autopommi-iskua (Meloy ym. 2014, 50). Ilmeisesti muutoin Breivik ei kertonut tai vihjannut aikeistaan kenellekään vaan piti asian omana tietona.

4.3.7 Viimeinen keino

Breivikin mielestä Norjan Edistyspuolue oli liian maltillinen eikä se saisi muutosta aikaan Norjassa. Hän myös menetti luottamuksensa demokraattiseen Norjiaan, joka kasvatti hänen turhautumistaan monikulttuurisuuden voimakkaan kasvun ohella. Breivikin mukaan medialla oli suuri vastuu iskuista, koska he eivät julkaisseet hänen tekemiään kirjoituksia. Hän koki, että vaihtoehtoisia toimintatapoja väkivallalle oli jo yritetty, mutta ne eivät olleet toimineet. Breivik kertoikin oikeudenkäynnissä, että suoritti iskut hyvyydestään. Teko oli Breivikin mukaan itsepuolustusta; hän kertoi tehneensä iskut nimenomaan kansan, kaupungin ja valtion puolesta. (Meloy ym. 2014, 50.)

4.3.8 Suora uhkaus

Breivikin tapauksessa ei ole havaittavissa suoraa uhkausta käyttäytymisen varomerkkinä. Näin ollen artikkelissa esitetyistä käyttäytymisen varomerkeistä seitsemän kahdeksasta näyttää Breivikissä. (Meloy ym. 2014, 50.)

5 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ

5.1 Produktin tavoite

Toiminnallisen opinnäytetyön ohella syntyvä varsinainen produkti on tietopaketti huolta aiheuttavaan henkilöön ja siihen liittyvään kohdennettuun väkivaltaan. Sen tavoitteena on koota yhteen niitä asioita, jotka ovat keskeisiä asioita huolta aiheuttava henkilö -käsitteen ympärillä ja antaa informaatiota huolta aiheuttavan henkilön ympärille muodostuvasta aihepiiristä. Näin tietopaketti selventää lukijalle mistä huolta aiheuttavassa henkilössä on kyse.

Produktia on tarkoitus hyödyntää ensisijaisesti poliisissa, koska se käsittelee asioita poliisin tarkoitusta palvelevalla tavalla. Vastaavaa opinnäytetyötä ei ole aiemmin tehty, joten kyseinen produkti tulee olemaan ensimmäinen julkinen tietopaketti huolta aiheuttavasta henkilöstä.

5.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Vilkan ja Airaksisen mukaan; ”Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä”. Tuotoksena tämän kaltaisessa työssä voi olla ohje, ohjeistus tai opastus erilaisiin tapauksiin, asioihin tai tapahtumiin. Ammattikorkeakoulussa suoritettussa toiminnallisessa opinnäytetyössä on tärkeää, että siinä yhdistyvät toteutuksen käytännöllisyys ja itse työhön liittyvä raportointi. (Vilka & Airaksinen 2003, 9)

Opinnäytetyön tekemisessä on kyse harjaantumisesta itsenäiseen tiedonhankintaan, tiedon kriittiseen analysoimiseen sekä ongelmanratkaisu-, päättely- ja argumentaatiotaitojen kehittymisestä erityisesti omalle erityisalueelle. Sen työstäminen kehittää systemaattista ajattelutaitoja sekä kirjallisen raportoinnin kykyä, jotka ovat tarpeellisia eri alojen asiantuntijatehtävissä. (Koivula ym. 2003, 1-2.)

Opinnäytetyön juoni perustuu hyvin laadittuihin tutkimuskysymyksiin, jotka ovat muodostuneet aiheeseen liittyvästä teoriasta. Tarkoituksena opinnäytetyössä on löytää hyvin perustellut vastaukset näihin kysymyksiin ja arvioida niiden tiimoilta esiin tulleita tuloksia. Kuitenkin toiminnallisessa työssä ohessa syntyvä produktio korvaa varsinaiset tutkimuskysymykset. (Koivula ym. 2003, 16.)

Opinnäytetyön tulisi olla työelämälähtöinen, käytännöllinen, tutkimuksellisella asenteella toteutettu sekä riittävällä tasolla kyseisen alan tieteellisellä ja taidollisella tasolla (Vilka & Airaksinen 2003, 10). Tavoitteenani omassa opinnäytetyössäni on toteuttaa se niin, että produktista olisi konkreettisesti apua työelämässä ja sitä voitaisiin hyödyntämään sekä myös päivittämään matalalla kynnyksellä. Työn ohella syntyvä produkti ei saa olla liian vaikeasti toteutettava tai monimutkainen, jolloin työn hyödynnettävyys kärsii. Sen pitää kuitenkin täyttää tietyt laadullisen tutkimuksen täyttävät kriteerit.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä on produktin lisäksi myös teoreettista tietoa aiheesta, raportti työstä sekä itsearviointi, missä on tarkoituksena arvioida työn onnistumista. Työssä kuuluu vertailla aiempaa teoriaa, jonka seurauksena syntyy päätelmiä ja pohdintaa. Nämä ovat välttämättömiä myös toiminnallisessa opinnäytetyössä, jotta sitä voidaan pitää luotettavana tutkimuksena.

6 PRODUKTIN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

6.1 SWOT-analyysi

Aloin kartoittamaan kokonaisuutta, lähtötilannetta sekä mahdollisia vahvuuksia, mutta myös tuotteeseen liittyviä uhkia Poliisiammattikorkeakoululla pidetyllä lähijaksolla SWOT-analyysin avulla. SWOT-analyysia (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) voidaan hyödyntää erilaisten toimintojen, hankkeiden ja projektien suunnittelussa. SWOT-analyysi on nelikenttämenetelmä, jota käytetään strategian laatimisessa, sekä oppimisen tai ongelmien tunnistamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä. (Kujanpää 2019.)

Vahvuudet <ul style="list-style-type: none"> - Aiheen mielenkiintoisuus - Ajankohtaisuus 	Heikkoudet <ul style="list-style-type: none"> - Julkisuus
Mahdollisuudet <ul style="list-style-type: none"> - Kehitettävyyys - Hyödynnettävyys omassa työelämässä 	Uhat <ul style="list-style-type: none"> - Liian monimutkainen ohjeistus - Ohjeistus ei anna mitään uutta poliisille

Kuvio 1. Opinnäytetyön lähtötilannekartoitus SWOT-analyysin avulla.

Kyseinen taulukko on toiminut lähtötilannekartoituksena, mutta on myös muuttunut alkuperäisestä, mikä antaa ymmärtää sen, että opinnäytetyön aihe ja tarkoitus ovat muuttuneet työn edetessä. Opinnäytetyöni vahvuutena koen sen ajankohtaisuuden poliisissa, koska poliisin ennalta estävään toimintaan on alettu panostamaan aiempaa paremmin ja huolta aiheuttavaan henkilöön liittyvän väkivallan ennalta estäminen ja uhan arvioiminen on nimenomaan yksi ennalta estävän toiminnon työmuoto. Siihen liittyvien käsitteiden ja toimintojen tietoisuuden lisääminen poliisilaitoksissa olisi tarpeellista, jotta mahdollisten riskosten ennalta estäminen tehostuu. Koen myös oman mielenkiintoni aiheesta olevan vahvuus, koska aihepiiriin pitää perehtyä laajasti.

Heikkouksina opinnäytetyössäni ja sen ohella syntyvässä produktissa voi olla se, että työ on kokonaisuudessa julkinen. Alun perin aihetta hahmotellessani suunnittelin, että työn produktion tulisi olla salassa pidettävä, mutta päädyin lopulta julkiseen versioon. Poliisi-ammattikorkeakoulussa opinnäytetöiden tulisi lähtökohtaisesti olla kokonaan julkisia (Häkansalo & Korander 2019, 6).

Mahdollisuuksina työssä koen, että jos produkti todetaan työelämässä käytännönläheiseksi ja konkreettisesti hyödylliseksi niin se on onnistunut. Produktin on tarkoituksena olla nimenomaan käytännönläheinen ja yksinkertainen tietopaketti poliisilla huolta aiheuttavaan henkilöön ja kohdennettuun väkivaltaan. Produkti on järkevintä toteuttaa sellaiseen muotoon mitä pystyy tarpeen vaatiessa hyvin päivittämään hyödyllisemmäksi.

Uhkana työssä koen, että produktista tulee liian monimutkainen, jolloin sen käytettävyys kärsii. Produktista on tämän vuoksi pyritty tekemään mahdollisimman selkeä. Uhkana koen myös sen, että produkti ei anna mitään uutta informaatiota poliisille vaan siitä jäisi liian suppea. Produktin suppeus voi myös olla työn julkisuuden seurausta, koska siinä ei voida esittää kaikkea hyödyllistä tietoa.

6.2 Produktin kuvaus

Opinnäytetyöhön kuuluvan produktion sisältö ja tarkoitus muuttui alkuperäisestä ideasta. Aluksi tarkoituksena oli luoda ohjeistus paikallispoliisille huolta aiheuttavaan henkilöön, mistä tutkija voisi katsoa esimerkki tapauksia erilaisista kohdennetun väkivallan tapauksista sekä miten tutkija voisi edetä tapauksessa missä henkilön käytös herättää huolta. Ohjeessa oli tarkoitus olla henkilötietoja, mistä hakea apua tapaukseen sekä avattuna varsinainen prosessi mikä käynnistyy siitä, kun huolta aiheuttava henkilö tulee jonkin viranomaistahon tietoon.

Alkuperäinen suunnitelma olisi vaatinut salauksen, koska siinä olisi käsitelty Keskusrikospoliisin taktisia asioita, joten supistin aiheita mitä ohjeistuksessa käsitellen. Tässä supistetuissa versioissa oli tarkoituksena käsitellä aiheeseen liittyvää prosessia ja esitellä aihetta julkisella tasolla. Kuitenkin ilmeni, että myös huolta aiheuttavaan henkilöön liittyvä prosessi ei ole aivan yksinkertainen tai aina johdonmukainen. Prosessin avaaminen yksityiskohtia käyttäen sisältäisi aineistoa, jota ei voida käyttää julkisessa versiossa.

Varmuus siitä, että jouduin karsimaan myös prosessin kuvaamisen pois produktista tuli niin myöhäisessä vaiheessa opintoja, että en halunnut enää alkaa hakemaan tutkimuslupaa ohjeistuksen tekemiseen. Tämä ilmeni käytyäni keskustelemassa aiheesta Keskusrikospoliisin Uhat-ryhmässä työskentelevän henkilön kanssa. Keskustelussa hän avasi varsinaista prosessia, mikä lähtee käyntiin huolta aiheuttavan henkilön tultua viranomaisten tietoon. Lopulta päädyin siihen lopputulokseen, että toteutan tuotannon tietopakettien muodossa. Lopullinen tuote käsittelee huolta aiheuttavaa henkilöön sekä kohdennettuun väkivaltaan liittyviä käsitteitä sekä auttaa aiheen parissa työskentelevää tutkijaa hahmottamaan mahdollisen huolta aiheuttavan henkilön. Tuote käsittelee aihetta yleisellä tasolla.

Työn ohessa syntyneen tuotannon tein sähköiseen muotoon, joten ohje on laadittu PowerPoint-esityksenä. Sähköisessä muodossa ohjeistus on helposti ladattavissa ja käytettävissä. PowerPoint-muodossa tietopakettia on helppo päivittää tarpeen vaatiessa ja halutessa se on myös tulostettavissa.

Aloitin tuotteen työstämisen lokakuussa hahmottelemalla mielestäni tarpeellisia käsitteitä ja aiheita dioille. Käsitteiden tarkoituksena on selventää tuotteen lukijalle aihepiiriin keskeisimpiä asioita. Oivalsin, että saisin hyödynnettyä melkein kaiken tuotteen tulevan aineiston jo kirjoittamastani teoriaosuudesta. Koska kyseessä on kuitenkin Poliisiammattikorkeakoulun opintoihin kuuluva opinnäytetyö ja tietopaketti on tarkoitettu ensisijaisesti poliisissa työskenteleville niin päätin, että tuotteen ulkoasu on mahdollisimman virallisen ja selkeän oloinen. Tämän vuoksi valitsin varsin tyyppillisen poliisialan taustan dioihin enkä lähtenyt lisäämään mitään kuvia.

Tietopakettien tavoitteen päätin kirjoittaa heti tuotteen toisella dialla, koska tuotteen voi perehtyä henkilö, joka ei ole lukenut koko opinnäytetyötä. Näin ollen lukija ymmärtää heti mitä tietopaketilla tavoitellaan ja pystyy arvioimaan, onko siitä hänelle hyötyä. Samassa diassa lukijalle käy selväksi, että tietopaketti ei noudata Keskusrikospoliisin toimintamallia eikä mitään salassa pidettävää.

Huolta aiheuttavan henkilön käsittelin yhdelle dialle, jossa kerrotaan lukijalle, että huolta aiheuttavasta henkilöstä käytetään yleisesti lyhennettä HAH. Diassa avataan se, mitä huolta aiheuttavalla henkilöllä tarkoitetaan ja se, että yleensä henkilön taustalla voi esiintyä erilaisia mielenterveydellisiä sairauksia. Tämän vuoksi huolta aiheuttava henkilö vaatii usein

monia eri viranomaisia poliisin lisäksi. Diassa kerrotaan, että prosessi huolta aiheuttavan henkilön ympärillä käynnistyy, kun tieto henkilöstä tulee viranomaisen tietoon.

Keskeisimmät käsitteet esittelin varsin lyhyesti, mutta mielestäni siten, että ne palvelivat tietopaketin päämäärää. Jos näitä käsitteitä olisi lähtenyt avaamaan tarkemmin olisi produktista tullut liian laaja. Käsitteinä esittelen Keskusrikospoliisin Uhat-toiminnon, mikä ensisijaisesti tukee paikallispoliisia HAH-tapauksissa sekä kehittää siihen liittyvää toimintaa. Erityisesti halusin nostaa esille sen, että poliisiyksiköiden tulee toimittaa kaikista huolta aiheuttavista kohdennetun väkivallan uhkista tiedot Uhat-toimintoon. Esittelin myös ytimekkäästi uhka-arvion, kohdennetun väkivallan, HAH-haastattelun sekä käyttäytymisen varomerkit.

Käsittelin opinnäytetyöhön kuuluvassa teoriaosuudessa mielestäni laajasti käyttäytymisen varomerkkejä osana uhka-arviota ja havainnollistin niitä käyttäen esimerkkinä Breivikin toimintaa ennen Norjan iskuja. Mielestäni tietopakettiin oli hyvä ottaa käyttäytymisen varomerkit tiiviisti selitettynä, koska niiden avulla lähes kuka tahansa pystyy indikoimaan henkilöstä seikkoja, joiden pohjalta voi arvioida uhkaa. Breivikin toimintaa en kuitenkaan halunnut produktiin, koska siitä olisi tullut liian laaja vaan tyydyin yleisiin esimerkkeihin, mitkä auttavat tietopaketin lukijaa ymmärtämään käyttäytymisen varomerkkien merkitystä ja tarkoitusta.

Marraskuussa lähetin produktin raakaversioon muutamalle Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijalle saadakseni rehellistä palautetta ja kehitysehdotuksia produktiin. Osa palautteen antajista tiesi ennalta enemmän kohdennetusta väkivallasta, koska olivat käyneet siihen liittyvän kurssin Poliisiammattikorkeakoululla, mutta osalla ei ollut oikeastaan minikäänlaista aiempaa tietämystä aiheesta. Kehitysehdotuksien myötä kehitin produktissa olevaa kielioppia sekä täsmensin siihen liittyvää käsitteistä. Muutamaan kehitysehdotukseen en voinut vaikuttaa, koska niissä olisi menty liikaa prosessin taktisiin seikkoihin.

Palautteen mukaan tietopaketti auttaa hahmottamaan huolta aiheuttavaan henkilöön liittyvää käsitteistöä, mutta olisi paremmin hyödynnettävä, jos se käsittelisi enemmän varsinaista prosessia ja sitä, mitä paikallispoliisi voisi tehdä. Myös uhka-arvion tekemiseen kaivattiin lisää tietoa, mutta nämä joudun sivuuttamaan produktista julkisuuden takia.

Kehitysehdotuksien pohjalta koettiin, että esimerkki huolta aiheuttavasta henkilöstä olisi hyvä olla tietopaketissa. Aluksi hylkäsin tämän kehitysehdotuksen, koska en ollut löytänyt julkisena sellaista esimerkkiä mitä olisin voinut haluamallani tavalla hyödyntää tietopaketissa ja täysin keksimässäni ongelmassa voisi olla se, että siinä olisi jotakin virheellistä menettelyä.

Ratkaisu tähän kuitenkin löytyi, kun opinnäytetyöni ohjaaja linkkasi uuden hyödynnettävän lähteen työhön. Tämä oli Mari Koskelaisen julkaisema diasarja ”Kohdennetun väkivallan uhka-arvio poliisissa”. Lähde oli juuri julkaistu, jonka vuoksi en sitä aiemmin ollut nähnyt ja voinut hyödyntää. Koskelaisen diasarjassa oli esitelty keksitty esimerkki huolta aiheuttavasta henkilöstä, jota hyödynsin produktissa pienin muokkauksin. Kyseiseen diasesitykseen perustuen uskalsin liittää myös Uhkat-toiminnon sähköpostiosoitteen tietopakettiin. (Koskelainen 2019b, luettu 25.11.2019).

7 POHDINTA

7.1 Työn arviointia

Opinnäytetyöni aiheeseen oli mielenkiintoista paneutua, koska huolta aiheuttava henkilö sekä kohdennettu väkivalta tarjosivat paljon uutta informaatiota, mitä pystyn toivottavasti hyödyntämään työelämässä. Teoriaosuudessa onnistuin käsittelemään ennalta estävää toimintaa poliisin toiminnassa ja johtamaan sitä varsinaiseen aiheeseen eli huolta aiheuttavaan henkilöön ja kohdennettuun väkivaltaan.

Aihepiirin käsittely osoittautui laajemmaksi kuin aluksi luulin. Lainsäädäntöä olisi hyvä olla enemmän opinnäytetyössä, mutta toisaalta huolta aiheuttavan henkilön pohjalta poliisissa toimitaan niin tapauskohtaisesti, että tyydyin käsittelemään ainoastaan lainsäädännön muutokset koskien viranomaisten ilmoitusoikeutta ja törkeän rikoksen valmistelun. Mielestäni ne olivat oleellimmat käsitellä työn kannalta.

Havainnollistin käyttäytymisen varomerkkejä Anders Breivikin kautta, koska mielestäni oli hyvä saada esimerkki tapaus näkyviin, missä lähes kaikki käyttäytymisen varomerkit olivat havaittavissa iskijän valmistautuessa ja suunnitellessa tulevaa iskuja. Artikkelini ”Warning Behaviors and Their Configurations Across Various Domains of Targeted Violence” käsittelee käyttäytymisen varomerkkejä ja myös artikkelin loppupuolella esitti Breivikistä seitsemän kahdeksasta käyttäytymisen varomerkistä. Oli siis luontevaa tukeutua tähän artikkeliin ja sen asiantuntijuuteen ja laajuuteen perustuen.

Kohdennettua väkivaltaa on paljon tutkittu ja siitä löytyy paljon teoriaa, jota olisin voinut hyödyntää. Päädyin kuitenkin käyttämään pitkälti Mari Koskelaisen artikkelia sekä kohdennetun väkivallan käsikirjassa esiintyviä artikkeleita niiden luotettavuuden ja selkeyden vuoksi. Näillä sain rajattua työhöni mielestäni varsin hyvin aihepiiriä kohdennetusta väkivallasta. Huolta aiheuttavan henkilön haastattelun rajasin haastattelun tarkoitukseen ja merkitykseen, koska hyvän haastattelun elementit ei mielestäni palvele oman työni tarkoitusta. Toki hyvän haastattelun luominen olisi oleellinen asia laajemmassa työssä, mikä käsittelee tarkemmin uhan arvioimista poliisissa.

Produktin käyttötarkoitus muuttui tosiaan kahteenkin otteeseen, mutta olen tyytyväinen lopulta muodostuneeseen tietopakettiin. Produktin varsinaisen hyödynnettävyys kuitenkin

vasta ilmenee varsinaisen käytön myötä. Produkti on hyvä antamaan informaatiota aiheeseen, mutta varsinaisessa HAH-prosessissa siinä ei ole paljoakaan apua toisin kuin siinä mallissa mitä aluksi olin suunnitellut toteuttavan.

7.2 Jatkotutkimus

Työni edetessä ja produktin muotoutuessa päädyin julkiseen versioon aiheesta. Vierailulla-
ni Keskusrikospoliisin Uhat-ryhmässä ilmeni, että he olisivat kiinnostuneita ehdottamaan
aiheesta opinnäytetyötä Poliisiammattikorkeakoululle, mikä sitten salattaisiin ja se tulisi
opetuskäyttöön heidän koulutuksiinsa. Kyseinen työ voisi sisältää ohjeita tutkijalle, miten
missäkin kohdennetun väkivallan luokassa voisi edetä ja tapausta arvioida perusteellisem-
min. Työ voisi sisältää myös enemmän uhka-arviointiin ja varsinaiseen prosessiin liittyvää
tietoa.

Alussa kaavailin hieman vastaavanlaista ohjetta mikä sisältäisi taktisia seikkoja huolta ai-
heuttavasta henkilöstä, mutta ymmärrettävistä syistä sitä ei voi toteuttaa julkisena. Oli kui-
tenkin mukavaa huomata, että aihe herätti myös kiinnostusta Keskusrikospoliisissa. Joku
saakin varmasti mielenkiintoisen opinnäytetyön itselleen myöhemmin aiheen tiimoilta,
sillä variaatioita aiheesta on paljon.

LÄHTEET

Alakärppä, Janne 2018, Huolta aiheuttavan henkilön haastattelu poliisissa; Haastateltavan motivointi ja hyvän haastattelun elementit, Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyö.

Bram, B., Van Der Meer, B. & Diekhuis, M. 2014. Collecting and Assessing Information for Threat Assessment. In: R.J. Meloy & J.Hoffman. International Handbook of Threat Assessment. Oxford University Press: New York

Borum, R., Fein, R., Vossekuil, B. & Berglund, J. 1999. Threat Assessment: Defining an Approach to Assessing Risk for Targeted Violence. John Wiley & Sons, ltd.

FBI 2019, Okholma City Bombing. Luettavissa: <https://www.fbi.gov/history/famous-cases/oklahoma-city-bombing> Luettu 21.10.2019.

Haikansalo, Anu & Korander, Timo 2019: Opinnäytetyöohje; Opinnäytetyön prosessi, toteutus ja arvionti poliisi (AMK) -tutkinnossa, 1/2019

HE 333/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 18 §:n, potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 13 §:n, perusopetuslain 40 §:n, taiteen perusopetuksesta annetun lain, oppilas- ja opiskelijahuoltolain 23 §:n, vapaasta sivistystyöstä annetun lain 21 a §:n, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 43 §:n, lukiolain 32 §:n, yliopistolain 90 a §:n, ammattikorkeakoululain 65 §:n, nuorisolain, pelastuslain 86 §:n ja hätäkeskustoiminnasta annetun lain 20 §:n muuttamisesta. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140333> Luettu 18.11.2019.

Hynninen, Jarkko & Stenberg, Jan-Henrik 2013: Kohdennettu väkivalta. Ennalta estäminen, uhka-arviointi ja riskinhallinta poliisissa. Artikkel. Luettavissa: <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste12013/kohdennettuvakivalta.html> Luettu 20.10.2019

Koivula, Ulla-Maija & Suihko, Kristiina & Tyrväinen, Jari 2001: Mission: possible: opas opinnäytteen tekijälle, Tampere: Pirkanmaan ammattikorkeakoulu, 2001. Pirkanmaan ammattikorkeakoulun julkaisusarja.

Koskelainen, Mari 2019a: Kohdennetun väkivallan uhka-arvio: teoriat ja toimintakäytännöt poliisin ennalta estävässä työssä. Kirjassa M. Vuorensyrjä toim. Siniset klassikot. Poliisi- ja kriminologian alan moderneja klassikkotutkimuksia 1. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 44. Tampere.

Koskelainen, Mari 2019b: Kohdennetun väkivallan uhka-arvio poliisissa. Luettavissa: <https://www.slideshare.net/THLfi/mari-koskelainen-kohdennetun-vkivallan-uhkaarvio-poliisissa> Luettu 25.11.2019.

Kujanpää, Olavi 2019: Toiminnallinen opinnäytetyö-diat, Poliisiammattikorkeakoulu. Tampere.

Meloy, J., Hoffmann, J. Roshdi, K., Glaz-Ocik, J. & Guldemann, A. 2014: Warning Behaviours and Their Configurations Across Various Domains of Targeted Violence. In: R.J. Meloy & J.Hoffman (eds.) International Handbook of Threat Assessment. Oxford University Press: New York

Poliisi.fi: Lähipoliisitoiminta. Luettavissa:

<https://www.poliisi.fi/jarjestys/lahipoliisitoiminta> Luettu 14.11.2019

Poliisihallitus 2017: Uhkien käsittely ja torjunta poliisissa. Määräys POL-2015-16683. Sisäinen lähde.

Poliisihallitus 2018: Vuoden Poliisi 2018 tunnistaa ja estää ennalta vakavia uhkatilanteita. Tiedote. Luettavissa:

https://www.poliisi.fi/poliisihallitus/tiedotteet/1/0/vuoden_poliisi_2018_tunnistaa_ja_estaa_ennalta_vakavia_uhkatilanteita_75340 Luettu 24.8.2019. Luettu 25.10.2019

Poliisilaki. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110872> Luettu 13.10.2019.

Rikoksantorjunta.fi: Ankkuri. Luettavissa: <https://rikoksantorjunta.fi/ankkuri> Luettu 21.9.2019.

Rikoksantorjunta.fi: Marak. Luettavissa: <https://rikoksantorjunta.fi/marak> Luettu 2.10.2019.

Rikoslaki. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001> Luettu 14.11.2019.

Sisäministeriö 2019: ENSKA, Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019-2023

Sisäministeriö 2016: Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelma. Toimenpideohjelma. Luettavissa:

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74921/Toimenpideohjelma_final.pdf. Luettu 27.10.2019

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019: Marak – Moniammatillinen riskiarviointi. Luettavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/marak Luettu 2.10.2019.

Turunen, Jonna 2019: Väkivallan torjunta perustuu uhka-arviointiin. Artikkel. Luettavissa: <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste32019/vakivallanennaltatorjuntaperustuuhka-arviointiin.html> Luettu 29.10.2019.

Vilkka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2004: Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki, Tammi.

Yli-Räsänen, Heli 2017: Kun rikos ei ole vielä tapahtunut. Artikkel. Luettavissa: <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/riku-lehti/riku-lehti-1-2017/kun-rikos-ei-ole-viela-tapahtunut/> Luettu 25.10.2019.

Ziemann, Marcus 2019: Poliisikielessä HAH tarkoittaa ”huolta aiheuttavaa henkilöä” – poliisin uusi työmuoto pyrkii arvioimaan henkilön aiheuttamaa uhkaa. Artikkel. Luettavissa <https://yle.fi/uutiset/3-10587817> Luettu 17.10.2019.

LITTEET

HUOLTA AIHEUTTAVA HENKIÖ

Tietopaketti poliisille huolta aiheuttavasta henkilöstä sekä siihen liittyvästä kohdennetusta väkivallasta.

Juuso Vehmas

Tietopaketin tavoite

- Tietopaketin tavoitteena on antaa paikallispoliisissa työskentelevälle informaatiota huolta aiheuttavasta henkilöstä sekä kohdennetusta väkivallasta yleisellä tasolla.
- Työn julkisuuden vuoksi kyseinen ohjeistus ei noudata Keskusrikospoliisin toimintamallia.
- Huolta aiheuttavan henkilöön liittyvän väkivallan ennalta estämiseksi ja hallitsemiseksi on kehitetty työmuoto, jossa kohdennetun väkivallan uhkaa arvioidaan. Tämä on yksi työmuoto poliisin ennalta estävän työn strategiassa 2019-2023.

Huolta aiheuttava henkilö

- Käytetään lyhennettä ”**HAH**”.
- Tarkoittaa yksilöä, jonka käyttäytymisen tai elämäntilanteen suhteen on herännyt erityinen huoli, joka vaatii lisäselvityksiä.
- Henkilön tausta voi olla mikä tahansa ja HAH-nimikkeen on tarkoitus olla mahdollisimman neutraali.
- Taustalla voi olla erilaisia mielenterveyden sairauksia.
- Prosessi lähtee käyntiin, kun HAH tulee viranomaisten tietoon. Yhteistyötä tehdään muiden viranomaisten kanssa. Henkilön seuranta ja riskienhallintatoimenpiteitä jatketaan niin kauan kunnes uhka on poistunut tai riski matala. Tällöin henkilön käytös ei aiheuta erityistä huolta.

Keskeisiä käsitteitä

- Kohdennettu väkivalta ”Targeted violence” = Tarkoituksellinen teko, jonka tekijä on tiedossa tai vielä tuntematon.
- Määritelmään kuuluu, että tekijä on valinnut ennakkoon tietyn kohteen väkivaltaiselle teolle. Sisältää tyypillisesti suunnitelmallisuutta ja tahallisuutta.
 - Impulsiivisia väkivallan tekoja ei luokitella kohdennetun väkivallan teoksi.
 - Sisältää eri väkivallan luokkia; oppilaitos- ja kouluampumiset, nuorten ja aikuisten tekemät massamurhat, työpaikkaväkivalta, koti- ja parisuhdeväkivalta, vainoaminen sekä poliitikkoihin ja julkisuuden henkilöihin kohdistuva väkivalta.

Keskeisiä käsitteitä

- Keskusrikospoliisin UHKAT-toiminto = Kohdennetun väkivallan ennalta estävä toiminto, joka vastaa valtakunnallisesti uhkien käsittelystä ja torjunnasta. Kehittää toimintaa ja seulontatyökaluja sekä vastaa kansainvälisestä yhteistyöstä. Tukee paikallispoliisia uhkien arvioinnissa ja torjunnassa.

Poliisiyksiköiden tulee toimittaa kaikista huolta aiheuttavista kohdennetun väkivallan uhkista tiedot Uhkat-toimintoon -- hota.krp@poliisi.fi

- Uhka-arvio = prosessi, millä tunnistetaan, arvioidaan ja pyritään ennalta estämään väkivaltaisen teon toteutumista. Määrittelee prosessin resursseja.

Keskeisiä käsitteitä

- HAH-haastattelu = vapaaehtoisuuteen perustuva haastattelu, jonka poliisi suorittaa. Haastattelun avulla pyritään saamaan haastateltavasta tietoa, tunnistamaan riskitekijöitä ja indikoimaan uhkaa. Ei ole esitutkinnallinen toimenpide.
- Käyttäytymisen varomerkit ”Warning Behaviours” = tunnetaan yhtenä keinona ennakoida ihmisen väkivaltaista käytöstä. Koostuu kahdeksasta eri muuttujasta, jotka ovat tyypillisiä kohdennetun väkivallan teossa. Näistä muuttujista käytetään tieteellisessä tutkimuksessa nimitystä WB-muuttujat. WB-muuttujia ei kuitenkaan välttämättä esiinny kaikissa kohdennetun väkivallan teoissa tai niitä ei onnistuta havaitsemaan.

Kuvitteellinen esimerkki huolta aiheuttavasta henkilöstä

- Lääkäri ilmoittaa, että on huolestunut nuoresta miehestä, joka kotiutuu pian psykiatriselta osastolta avohoitoon. Lääkäri on huolestunut, että kyseinen nuori mies voisi tehdä jonkin väkivaltaisen teon päästyään avohoitoon.
- Mies on 24-vuotias. Aikaisemmin hoidossa tahdosta riippumatta (vaikea masennustila, mahdollisesti myös psykoottisia oireita). Kuitenkaan diagnostiset kriteerit psykoottiseen sairauteen eivät täyty.
- Miehellä on koulusurmiin liittyviä ajatuksia, mitkä kohdistuvat hänen entiseen yläkouluun. Hän on kiusattu ja katkera. Mies on selvittänyt mistä voisi hankkia aseita ja opetella ampumaan.

- Terveysthuollossa nähdään henkilön olevan vaaraksi itselleen ja muille, mutta hoidon tahdosta riippumatta kriteerit eivät täyty "mielisairaudeen" osalta.
- Poliisi alkaa selvittämään esimerkiksi henkilön käyttäytymistä internetissä. Tällöin löytyy väkivallan suunnitteluun viittaavaa aineistoa, mikä mahdollistaa henkilön vangitsemisen.
- Vangitsemisen yhteydessä tämä mies ja hänen avustajansa esittää mielentilatutkimuksen määräämistä, johon mies myös määrätään.

(Koskelainen 2019b)

Mitä paikallispoliisi voi ottaa huomioon toimiessaan huolta aiheuttavan henkilön kanssa:

Tiedonhankinta henkilöstä

Käyttäytymisen varomerkit

Henkilön tausta, elämäntilanne ja käytös

Alustava uhka-arvio

Alustava uhka-arvio

- Poliisilla on valtakunnallisessa käytössä oleva huolta aiheuttavien henkilöiden arviointiin luotu kohdennetun väkivallan seulontatyökalu.
- Uhka-arvio itsessään estä mitään, mutta se on olennainen osa mahdollisen teon ennalta estämistä sekä rikostutkinnan prosessia.
- Uhkiin liittyviä nimikkeitä voi olla muun muassa vainoaminen, laiton uhkaus tai tiettyyn kohteeseen tai ihmiseen kohdistuva törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu.
- Arvion tarkoituksena on, että mahdollisista toimenpiteistä ei päätetä ainoastaan perustuen tutkijan omaan käsitykseen tai kokemukseen. Mitään indikaattoria ei tule tulkita yksinään vaan nähdä osana kokonaisuutta.

Käyttäytymisen varomerkit osana uhka-arviota

- Käyttäytymisen varomerkit (Warning Behaviours) tunnetaan yhtenä keinona ennakoida ihmisen väkivaltaista käytöstä. Se koostuu kahdeksasta eri muuttujasta, jotka ovat tyypillisiä kohdennetun väkivallan teossa.
- WB-muuttujat painottuvat eri tavoin erilaisissa kohdennetun väkivallan teoissa. Ne kuvaavat tekijän ajatusmaailmaa, käyttäytymistä ja motiivia, mikä indikoi mahdollista tulevaa uhkaa.
- Varomerkit esitellään kohdennetun väkivallan käsikirjassa ”International Handbook of Threat Assessment”, joka on eri asiantuntijoiden kokoama artikkelikokoelma.

Käyttäytymisen varomerkit

1. Polku väkivaltaan.

- Tarkoittaa käytännössä kaikkea iskun toteuttamiseen liittyvää suunnittelua, käyttäytymistä ja valmistautumista.
- Polku väkivaltaan-varomerkki on johdettu ”Polku väkivaltaan-malleista”, joita on useita, mutta kaikki perustuvat samaan periaatteeseen väkivallan polusta. Mallista voidaan erottaa erilaisia vaiheita väkivallan polulla, joita ovat muun muassa kaunaisuus, ideointi, suunnittelu, valmistelu, tunkeutuminen kohteeseen ja isku.

2. Fiksoituminen.

- Henkilö näkee kohteensa entistä enemmän negatiivisena ja siitä muodostuu hänelle päänäpintymä. Myös sosiaalinen kanssakäyminen voi heikentyä.

Käyttäytymisen varomerkit

3. Samaistuminen

- Henkilö voi samaistua tunnettuihin massamurhaajiin tai iskijöihin, kiinnostua sotilaiden sekä lainvalvojien aseista ja varustuksesta. Saattaa haluta luoda itsestään myös tietynlaisen soturin tai taistelijan.

4. Uudenlaisen aggressiivisen käyttäytymisen ilmeneminen

- Henkilöllä voi esiintyä väkivaltaista käyttäytymistä, mutta se ei liity suunniteltuun iskuun tai tekoon. Käytös voi viitata siihen, että henkilö testaa valmiuttaan toteuttaa väkivaltainen teko.

Käyttäytymisen varomerkit

5. Energiaryöppy

- Energiaryöpyllä tarkoitetaan henkilön lisääntyneitä kiinnostusta iskun tai teon kohdetta kohtaan. Tämänlainen aktivoituminen voi merkitä henkilön käyttäytymisen ja toiminnan muuttumista. Esiintyy yleensä viikkoja tai päiviä ennen varsinaista iskua.

6. Vuotaminen

- Henkilö ”vuotaa” eli kertoo suunnittelemaansa iskusta tai sen valmistelusta kolmannelle osapuolelle ennen tekoa. Aikomuksesta kerrotaan suoraan, ideana tai ajatuksena.
- Vuotaminen voi tapahtua sosiaaliseen mediaan, päiväkirjaan tai johonkin julkaisuun esimerkiksi manifestiin.

Käyttäytymisen varomerkit

7. Viimeinen keino

- Tarkoittaa henkilössä kasvanutta epätoivoa, kärsimystä tai ahdistusta joka purkautuu joko sanallisesti tai tekona. Henkilö kokee ainoaksi vaihtoehdoksi väkivallan ja pitää teostaan aiheutuneita seurauksia oikeutettuna.

8. Suora uhkaus

- Henkilö on esittänyt uhkauksensa suoraan kohteelle tai kertonut uhkauksen viranomaisille. Uhkaus voidaan esittää suullisesti tai kirjallisesti ja siitä voi ilmetä suoraan tai epäsuoraan mihin ja miten henkilö aikoo iskeä.

Lähteet

- Hynninen, Jarkko & Stenberg, Jan-Henrik 2013: Kohdennettu väkivalta. Ennalta estäminen, uhka-arviointi ja riskinhallinta poliisissa. Artikkel.
- Koskelainen, Mari 2019a: Kohdennetun väkivallan uhka-arvio: teoriat ja toimintakäytännöt poliisin ennalta estävässä työssä. Kirjassa M. Vuorensyrjä toim. Siniset klassikot. Poliisi- ja kriminologian alan moderneja klassikotutkimuksia 1. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 44. Tampere.
- Koskelainen, Mari 2019b: Kohdennetun väkivallan uhka-arvio poliisissa. Luettavissa: <https://www.slideshare.net/THLfi/mari-koskelainen-kohdennetun-vkivallan-uhkaarvio-poliisissa> Luettu 25.11.2019.
- Meloy, J., Hoffmann, J. Roshdi, K., Glaz-Ocik, J. & Guldemann, A. 2014: Warning Behaviours and Their Configurations Across Various Domains of Targeted Violence. In: R.J. Meloy & J.Hoffman (eds.) International Handbook of Threat Assessment. Oxford University Press: New York

- Sisäministeriö 2019: ENSKA, Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019-2023
- Turunen, Jonna 2019: Väkivallan torjunta perustuu uhka-arviointiin. Artikkel. Luettavissa: <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste32019/vakivallanennaltatorjuntaperustuuuhka-arviointiin.html> Luettu 29.10.2019.
- Ziemann, Marcus 2019: Poliisikielessä HAH tarkoittaa ”huolta aiheuttavaa henkilöä” – poliisin uusi työmuoto pyrkii arvioimaan henkilön aiheuttamaa uhkaa. Artikkel. Luettavissa <https://yle.fi/uutiset/3-10587817> Luettu 17.10.2019.